

Απόστολος Πιερρής

Σπάρτη και Ολυμπία

4. Η Ιστορική Διάσταση:

Απαρχές

... ἔοικεν ὁ Λακωνικὸς νομοθέτης ὑπέκκαυμα τῆς ἀρετῆς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν πολιτείαν τὸ φιλόνικον καὶ φιλότιμον, αἰεὶ τινα γίνεσθαι τοῖς ἀγαθοῖς διαφορὰν καὶ ἄμιλλαν εἶναι πρὸς ἀλλήλους βουλόμενος· τὴν γὰρ ἀνθυπεΐκουσαν τῷ ἀνελέγκτῳ χάριν, ἀργὴν καὶ ἀνανταγώνιστον οὖσαν, οὐκ ὀρθῶς ὁμόνοϊαν λέγεσθαι.

Οι Δωριείς της Σπάρτης, μετά την Κάθοδο στην Πελοπόννησο, στην αρχή πήγαν να υιοθετήσουν την λογική της χρησιμοποίησης δοκιμασμένων αρχών της προηγούμενης πολιτισμικής φάσης στην οργάνωση της νέας κατάστασης στην Λακωνία, όπως έκαναν οι Δωριείς στην Μεσσηνία και στην Αργολίδα. **Ο μικρός αριθμός τους, η γεωγραφική και πολιτιστική περιθωριακότητά τους στο Μυκηναϊκό σύστημα, η απειρία τους στην σταθερή, αποτελεσματική διαχείριση των αναγκών του χρόνου, η νεανικότητα της ηλικίας και νοοτροπίας τους όπως εκφραζόταν στον κύριο θεό τους Απόλλωνα, τον πρωθήβη, φαλλικό αρχηγό της αγέλης των παλληκαριών, και ο ημιάγριος, αδρός, ορεσίβιος τρόπος τους, - όλα συνέτειναν στη φρονιμάδα μιας πολιτικής επιμεξίας και κοινωνίας με τους εντόπιους πληθυσμούς, και οικειοποίησης πολιτειακών, οικονομικών, θεσμικών, νομικών, κανονιστικών δομών του καταρρέουσας μεν, αλλά στην βραχυχρόνιο ακμή του λίαν αποδοτικού δε και επιτυχούς Μυκηναϊκού συστήματος.**

[Ο αρχέγονος Δωρικός τρόπος εμφανίζεται καθαρά στον γεωγραφικό χαρακτήρα των προκαθοδικών κατοικήσεών τους, από την παρὰ την Δωδώνη Πίνδο (τα Αθαμανικά όρη, Τζουμέρια), μέχρι την τελευταία ορεινή τους διαμονή στην μητροπολιτική Δωρίδα, στην φοβερή και μεγαλειώδη σύννευση των ορεινών όγκων Οίτης, Βαρδουσιών (Κόρακος) και Παρνασσού-Γκιώνας. (Δείτε τις μελέτες μου για τη Δωρίδα στον ιστότοπο). – Για τον πρωτόφαντο Οδηγό της αγέλης στις επιδρομές της και τον ίδιο Προστάτη, Αμύντορα και Αποτροπέα κατά των κινδύνων, τον φαλλικό Απόλλωνα Αγυιέα, v. Διευχίδας Fr. 2a, b Piccirilli (το δεύτερο χωρίο κατά την διόρθωσή μου), και δείτε την μελέτη μου για **«Το Όνομα του Απόλλωνος»**. – Για τον μικρό αριθμό των Δωριέων που εγκαταστάθηκαν στην Σπάρτη, v. Ισοκράτης, *Αρχίδαμος*, 82 (133a-b). Όχι περισσότεροι από 2000, Ισοκράτης, *Παναθηναϊκός*, 255 (286c).].

Την λογική της φρόνιμης διαχείρισης των αναγκών του χρόνου κατά τους τρεις πυλώνες τους (ηθική, θεσμοί και νόμοι, οικονομία, δομές εξουσίας), ακολούθησαν σαν αρχή οι άλλοι Δωριείς στην Μεσσηνία και στην βορειοανατολική Πελοπόννησο (Αργολίδα, Κορινθία). Παρὰ τα προβλήματα και τις ταραχές που αυτή η γραμμή αρχικά δημιούργησε, η κατάσταση σταθεροποιήθηκε και αποκρυσταλλώθηκε σε ομογενοποιημένη βάση.

[Η συνοικείωση των (λίγων) Δωριέων προς τους εντόπιους κατοίκους φαίνεται στην διατήρηση και τιμή χαρακτηριστικών λατρειών και θρησκευολογιών

διαστάσεων της προηγούμενης φάσης. Μετά την κάθοδο των Δωριέων εξέλιπαν τα μεγάλα Μυστήρια της γόνιμης χθονιότητας από την Πελοπόννησο, ειδικά δε τα Θεσμοφόρια, κατ' εξοχήν γυναικεία εορτή της γης κατά την φθινοπωρινή σπορά. Παρέμειναν τελετουργούμενα στην Αρκαδία, τόπο που δεν πήγαν οι Δωριείς (Ηρόδοτος, II, 171, 3). Παραμελήθηκε ως ανοικεία προς το Δωρικό βίωμα και η λατρεία του Κυρίου των Δυνάμεων (Παυσανίας, IV, 3, 9). - Έμεινε αλώβητη στο Αρκαδικό Λύκαιο με την φρικτή θυσία, και αποκαταστάθηκε γρήγορα στην Μεσσηνιακή Ιθώμη, ενώ στην Λακεδαιμόνα επί της κορυφής του Ταΰγετου Ταλετόν θυσίαζαν ίππο στον Ήλιο. - Το ίδιο συνέβη και με τα μυστήρια της Ανδανίας στα βορειοανατολικά της Μεσσηνιακής πεδιάδας, πλησιόχωρα και ευεπικοινωνήτα προς την Αρκαδική Λυκόσουρα. - Το Άργος κράτησε ως κύρια λατρεία του της Ήρας, της Μεγάλης θεάς σε Ολύμπια έκφραση, στο Ηραίο. Στην ακρόπολη της Έιρυνθας ο ναός της Ήρας οικοδομείται επί του κατεστραμμένου Μυκηναϊκού ανακτόρου κατά μήκος και ως μέρος του. —

Παραμένουν δηλαδή εμφαντικά στο υπαρξιακό κέντρο οι λατρείες των δυο παλαιότερων κοσμοϊστορικών επαναστάσεων του ανθρώπου, η Νεολιθική της Χθόνιας Γονιμότητας, και η Μεταλλική της Απόλυτης Βιάζουσας Δύναμης. Αντίθετα στην Σπάρτη δεσπόζει εξ αρχής η εμβληματική θρησκευτικότητα του Απόλλωνα. Η λαϊκή πίστη των εντόπιων πληθυσμών υποβόσκει βεβαίως, και με την εξομάλυνση που ακολουθεί την επιβολή της νέας κατάστασης, οι αντίστοιχες λατρείες είτε αφομοιώνονται προς τον Απολλώνιο άξονα (ο Υάκινθος στο Αμυκλαίο), είτε ενσωματώνονται στην Λακωνική ολοκληρία ως συμβολισμοί της φύσης του χρόνου και του ρυθμού της περιοδικότητας στο μέγα μυστήριο της ζωής και θανάτου (Άδης-Διόνυσος, Περσεφόνη-Αφροδίτη, Δήμητρα και το ιερό της στα Καλύβια της Σοχάς, άνοδος εκεί από το τέμενος στο Έλος της Περσεφόνης κατά τον συστατικό (Ελευσινό) μύθο του γενεσιουργού βιασμού της Παρθένας (Κόρης) από τον Θάνατο (Άδη), συμβολισμοί που διατυπώνονται με Δωρική προφάνεια στα (αρχαϊκά) Λακωνικά ανάγλυφα. (Δείτε τις σχετικές μελέτες μου στην σειρά «Στο Μουσείο της Σπάρτης»). — Η αποκαλυπτική διαύγεια της διατύπωσης του συμβολισμού σημαίνει ακριβώς την αυτονόητη ανακτορεία του νέου Απολλώνιου βιώματος του αιώνα της τελειότητας, και την φωτεινή εκφαντορεία των σκοτεινών μυστηρίων της ύπαρξης στον χρόνο από τον φωτισμό των μυχίων από εκείνο].

[Οι Δωριείς της Μεσσηνίας και της Αργολίδας υιοθέτησαν τον θεσμό της βασιλείας από τον Μυκηναίο Άνακτα. – Στην Μεσσηνία ο Ηρακλείδης Κρεσφόντης εξ αρχής ακολούθησε πολιτική συνδιαλλαγής, κοινωνίας και ενεργού συμμετοχής προς τον εγχώριο πληθυσμό. Ανεδείχθη βασιλεύς με την αποδοχή των Μεσσηνίων, και αναδιένειμε την γη μεταξύ των εγχωρίων και των Δωριέων. Η εύνοια των εντοπίων Μεσσηνίων ωφείλετο και στην αντιπάθειά τους προς τους Αιολίδες Μινύες που δυνάστευαν τον τόπο με έδρα την Πύλο κατά την προηγούμενη Μυκηναϊκή περίοδο. (Παυσανίας, IV, 3, 6). Ο Κρεσφόντης διένειμε τους Δωριείς σε 5 αυτόνομα κέντρα που σύστησε όπου και τους ανέμειξε με τους ντόπιους, τοποθετώντας άρχοντα-βασιλέα σε κάθε ένα από αυτά, με πρωτεύουσα νέα στον Στενύκληρο παρά την πρώτιστη εστία της Μεσσηνιακής συγκρότησης στην Ανδανία. (Εφορος, FrGrH 70F116 Jacoby, από τον Στράβωνα). Έτσι διέκοπτε την συνέχεια προς την δυναστεία της Πύλου, μεταφέροντας την έδρα, από την δυτική παραλία, ψηλά στο εσωτερικό του Μεσσηνιακού πεδίου. - Ο χαρακτήρας της πολιτικής του καταδεικνύεται και από το ότι νυμφεύθηκε κόρη ισχυρού άνδρα της Αρκαδίας (Παυσανίας, *loc. cit.*).

Η ανάμειξη Δωριέων και παλαιών Μεσσηνίων, και η γενική αρχή διακυβέρνησης του Κρεσφόντη (ισχυρή εξουσία και ισορροπία νέων και αρχαίων κατοίκων, χωρίς προνόμια για την προηγούμενη άρχουσα τάξη, αλλά με μέτρα υπέρ των πολλών χωρίς διάκριση καταγωγής), προκάλεσε Δωριική αντίδραση που συνδυάστηκε με την αντίθεση των προυχόντων της παλαιάς κατάστασης. Πιθανόν να προσπάθησε να επιβάλλει τάξη συγκεντρώνοντας την εξουσία στα χέρια του και τους Δωριείς στον Στενύκληρο (Εφορος, *loc. cit.*), αλλά η αντίσταση έγινε βίαιη και δολοφονήθηκε μαζί με τους γιούς του, πλην του μικρότερου Αίπυτου, που μικρό παιδί ζούσε με τον μητρικό παππού του στην Αρκαδία. Οι Δωριείς της Σπάρτης και του Άργους, σε συμμαχία με τους Αρκάδες, επέβαλλαν τον Αίπυτο, μόλις ανδρώθηκε, στην βασιλεία της Μεσσηνίας. Ο Αίπυτος, ακολουθώντας τις αρχές του πατέρα του, στερέωσε το οικοδόμημα της πολιτείας με τιμές προς τους εξέχοντες και φιλολαϊκά μέτρα και δωρεές προς τον δήμο, ώστε να θεωρείται ο ιδρυτής της δυναστείας με το όνομα Αιπυτίδες στην θέση του Κρεσφοντίδες, ακόμη και αντί του Ηρακλείδης. (Παυσανίας, IV, 3, 7-8. – Δυο ήσαν τα παιδιά του Κρεσφόντη που φονεύθηκαν μαζί του. Τον διαδέχθηκε ένας Ηρακλείδης, ο Πολυφόντης, όνομα και πράγμα, παίρνοντας μάλιστα για γυναίκα με βία την χήρα Μερόπη του δολοφονημένου, που σημαίνει ότι κύριος μοχλός της αλλαγής ήταν η δυσφορία ισχυρών Δωριέων. Τον Πολυφόντη δολοφόνησε με την σειρά του ο μόνος υπολειφθείς γιος του Κρεσφόντη Αίπυτος, επιστρέφας από την Αρκαδία

κρυφά, δηλαδή χωρίς την σύμπραξη Αρκάδων, και ιδίως χωρίς την βοήθεια των άλλων Δωριέων, κατά την διήγηση του Απολλόδωρου, *Βιβλιοθήκη*, II, 180).

—

Ο Ισοκράτης, εκφέρον λόγον ως από στόματος του βασιλόπαιδος Αρχιδάμου του Αγησιλάου, μνημονεύει την υπό Δωριέων Μεσσηνίων επιβουλή και φόνο του Κρεσφόντη, την σωτηρία των παιδιών του, και την καταφυγή τους στην Σπάρτη για βοήθεια. Οι Σπαρτιάτες ζήτησαν χρησμό από το μαντείο των Δελφών, το οποίο εδικαίωσε την παρέμβασή τους. Συνεπεία του χρησμού, η Σπάρτη παλινόρθωσε την διαδοχή του Κρεσφόντη στην Μεσσηνιακή βασιλεία, και αυτό το γεγονός δημιούργησε δικαίωμα κατοχής της χώρας από τους Λακεδαιμονίους. Ισοκράτης, *Αρχίδαμος*, 22-3. — Η διήγηση του Παυσανία αποτελεί την φιλομεσσηνιακή εκδοχή, του Ισοκράτη την Σπαρτιατική παράδοση, του Απολλόδωρου είναι η πραγματικώτερη, με την επιστροφή του Αίπυτου, σαν του Ορέστη, στην οποία δεν απάδει να προστεθεί η εύνοια και ποιά φιλική, άτυπη και ελεύθερη συνέργεια στο εγχείρημα των γειτόνων Δωριέων Σπαρτιατών.].

*

Την αυτή λογική και πολιτική ακολούθησαν αρχικά και οι δίδυμοι γιοί του Αριστοδήμου, Ευρυσθένης και Προκλής, όταν έλαβαν την Λακωνική ως μερίδιο για την τρίτη κύρια μοίρα των κατελθόντων εις Πελοπόννησο Δωριέων. Στην κοινή παραδοχή των Ελλήνων, με ομοφωνία καθολική ποιητική, ότι ο Αριστόδημος απεβίωσε κατά την προετοιμασία της Καθόδου, αλλά πριν από αυτήν, η Σπαρτιατική παράδοση θεωρούσε ότι αυτός ωδήγησε τους Δωριείς στην Λακωνία, επείδε την γυναίκα του (Θηβαία από την Καδμεία γενιά του Πολυνείκη, ονόματι Αργεία, αδελφή του Θήρα) να γεννά τα δίδυμα μετά από λίγο χρόνο («μετά δε χρόνον ου πολλόν»), αλλά αρρώστησε ευθύς και πέθανε.

[Για την αποκλειστικά Σπαρτιατική παράδοση, Ηρόδοτος, VI, 52; cf. IV, 147. — Η κοινή αντίληψη είχε τον Αριστόδημο να κεραινοβολείται, κατά μία εκδοχή, στην Ναύπακτο ενώ ετοιμαζόντουσαν τα πλοία για την διάβαση των στενών Ρίου-Αντιρρίου. Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*, II, 173. Ο Έφορος

μαρτυρεί για την κεραυνοπληξία του Αριστόδημου, FrGrH 70F17 Jacoby. - Κατ' άλλη ιστόρηση τον ετόξευσε ο Απόλλων στους Δελφούς, επειδή δεν εζήτησε χρησμό από το Μαντείο για την Κάθοδο, αλλά βασίστηκε στην διαθήκη του Ηρακλέους για την Επάνοδο στην Πελοπόννησο. (Παυσανίας, III, 1, 5-6). Η παράδοση αυτή σημαίνει την απόλυτη πρωτοκαθεδρία του Απόλλωνα για τους Δωριείς απέναντι στο κύρος των Ηρακλειδών, τους οποίους οι Δωριείς έβαλαν μεν για οδηγούς τους στην Κάθοδο, αλλά ο αληθινός αρχηγός των νεαρωδών ορδών παραμένει ειδικά για τους Σπαρτιάτες ο άναξ Απόλλων στην απροσέγγιστη και αδιαμφισβήτητη υπερβατική περιωπή του. Άναξ είναι θεός, κανέναν άνθρωπος. Οι βασιλείς κατέχουν τιμητική θέση «επί ρητοῖς γέρασιν», μίαν δε μόνον πραγματική εξουσία, την πολεμική στρατηγία. – Ο Παυσανίας προτιμά για ιστορική εξήγηση του θανάτου του Αριστοδήμου την αντιπαλότητα των εκπαιδωμένων Πελοπιδών προς τους νικητές Ηρακλείδες και Περσείδες, παλαιούς ηγέτες της Αργολικής Πελοποννήσου που τώρα επέστρεψαν στα πάτρια με τους Δωριείς. Έτσι τον σκότωσαν οι γιοί του Πυλάδη και της Ηλέκτρας, εξάδελφοι του Τισαμενού (γιού του Ορέστη), τελευταίου άνακτα των Αχαιών. Παυσανίας, III, 1, 6.. –

Φυσικά οι ερμηνείες αυτές δεν είναι εναλλακτικές αλλά συμπληρωματικές. Η συνταύτιση των τριών οντολογικών επιπέδων, και η συνέργεια των αντίστοιχων υπαρξιακών δράσεων σε ένα και το αυτό πεδίο, είναι ουσιώδες χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ελληνισμού. Το επίπεδο των Ολυμπίων θεών, ο χωροχρόνος της Μοίρας, και οι ανθρώπινοι σχεδιασμοί συντρέχουν στο αυτό αποτέλεσμα. Ήταν ιστορική μοίρα να θεσμοθετηθούν δυο βασιλείς στην Σπάρτη για την ελευθερία της τελειότητας. Οι χαμένοι Πελοπίδες είχαν θυμό εκδίκησης για την επάνοδο των διωγμένων Ηρακλειδών με τους ημιάγριους Δωριείς. Και έτσι, Απόλλωνος δ' ετελείετο βουλή!].

Ο Αριστόδημος ιδιαίτερα είχε αποφασιστικά συνδράμει στην αποτελεσματικότητα της επιχείρησης Καθόδου μετά τις πρώτες αποτυχίες. Χρησμός του Απόλλωνα παρότρυνε τους Ηρακλείδες να κάνουν συμμάχους τους ευεργετηθέντες από τον Ηρακλή και εν πρώτοις τους Αιγείδες. Η εύκολη ερμηνεία της μαντείας ήταν να απευθυνθούν στην Αθήνα, την χώρα του Θησέα γιου του Αιγέως. Σφαλλέντες των προσδοκιών εκεί, ήσαν εν απορία, μέχρις ότου ο Αριστόδημος, διερχόμενος την γειτνιάζουσα της Δωρίδας Βοιωτία, προσεκύρησε σε συντελούμενη υπαίθρια θυσία υπέρ των Αιγειδών, ισχυρού Καδμείου γένους Θηβαϊκού. Κατενόησε ότι αυτούς υποδηλώνει ο θεός, έλαβε

γυναίκα από το γένος την Αργεία και τον αδελφό της Θήρα σύμβουλο για την Κάθοδο. (Εφορος, FrGrH 70F16 Jacoby). Στην Σπάρτη υπήρχε ισχυρό γένος Αιγιδών. (Σχόλια εις Πίνδαρου *Πυθιονικό* V, 92; 96a).

Όταν οι Δωριείς εγκαταστάθηκαν στην Σπάρτη, τα δίδυμα του Αριστόδημου από την Αργεία, ή δεν είχαν γεννηθεί ακόμη (Σπαρτιατική παράδοση) ή μόλις είχαν γεννηθεί (κοινή Ελληνική παράδοση). Την επιτροπεία τους ανέλαβε ο Θηβαίος θεός από την μητέρα Θήρας, ισχυρός ανήρ της Σπαρτιατικής μοίρας των Δωριέων. (Είχε διαδραματίσει ενεργό ρόλο στις έριδες για την διανομή των τριών μεζόνων πεδινών περιοχών Άργους, Λακωνίας, Μεσσηνίας μεταξύ των Ηρακλειδών). **Ο Θήρας για να οργανώσει και να κυβερνήσει τους απολίτιστους Δωριείς χρησιμοποίησε ξένο εμφύτευμα, πέρα από τους συγγενείς Αιγείδες που ενσωματώθηκαν στον Δωρικό ιστό, πιθανώς τασσόμενοι στους Υλλείς.** Οι Μινύες, ισχυρό και πολιτισμικό φύλο της Μυκηναϊκής εποχής με βάση τον Βοιωτικό Ορχομενό, είχαν ενεργό παρουσία στην Ιωλκή της Θεσσαλίας, συγγένεια με την μεγάλη Αιολική οικογένεια, ικανότητα στα ναυτικά, καίρια και πρωτεύουσα συμμετοχή στα Αργοναυτικά, και μέσω αυτής της εκστρατείας ή του συμβολισμού της, σημαντικό πρωτοαποικισμό σε διάφορα σημεία του Αιγαίου, ιδίως στην Λήμνο. Εκεί είχαν περιορισθεί μετά την κατάρρευση του Μυκηναϊκού συστήματος, και υπό πίεση από τους περιοικούντες και αλλαχόθεν περιωθούμενους Πελασγούς μετοίκησαν στην Λακωνία, με αφορμή την αναστάτωση που προκάλεσε η Κάθοδος των Δωριέων και με την ευκαιρία της νέας οικοδομούμενης κατάστασης στην Πελοπόννησο. Συγκεντρώθηκαν στον Τάϋγετο και ζήτησαν την συμπερίληψή τους στο Λακεδαιμόνιο σύστημα. **Ο Θήρας και οι Αιγείδες τους ενσωμάτωσαν στο Δωρικό φυλετικό πλαίσιο και με αλληλοεπιγαμίες τους ενέταξε στον Σπαρτιατικό κοινωνικό ιστό.**

Με την ενηλικίωση των διδύμων, ο Θήρας, μη υπομένων δεύτερη θέση στην πολιτεία, σχεδίαζε τον αποικισμό της Θήρας (Σαντορίνης, που ονομάσθηκε από αυτόν), στην οποία Φοινικική αποτομή του Κάδμειου αποικισμού της Βοιωτίας στην Θήβα είχε απομείνει και λειτουργούσε.

Η ενσωμάτωση των Μινύων δεν πήγε καλά αφ' ενός μεν λόγω της δικής τους ιδιαιτερότητας με την αρχή της υπερβάλλουσας δύναμης, αφ' ετέρου δε και κυρίως εξ αιτίας της Δωρικής ισχυρής προτίμησης για αγωνιστική ελευθερία. Οι Μινύες αξίωσαν ηξυμένη ασφάλεια και ρόλο με συμμετοχή στην βασιλεία, οι Δωριείς τους αιχμαλώτισαν και θα τους εκτελούσαν αν ο φρόνιμος Θήρας δεν εύρισκε συμβιβαστική λύση, να μετράχουν όσοι από αυτούς ήθελαν στον αποικισμό της Θήρας, οι δε λοιποί και περισσότεροι να

εγκαταλείφουν την Λακωνική. Έτσι και έγινε, με το πολύ πλήθος να καταλαμβάνει την Τριφυλία στην παλαιά Πυλία.

Θεωρώντας ότι οι δίδυμοι ανέλαβαν την ενεργό βασιλεία κοντά στην ενηλικίωσή του, πιθανώτερα λόγω των περιστάσεων όχι την Σπαρτιατική που συνέβαινε στα 30 χρόνια, αλλά την κοινότερη περί τα 20 (όταν οι νέοι φθάνουν στο τέλος της εφηβείας των Ειρένων και γίνονται Σφαιρείς), **θα τοποθετήσουμε τις αναστατώσεις στην Σπάρτη από την ασυμβατότητα του μοντέλου της συγχώνευσης με το Δωρικό βίωμα της Σπάρτης, τότε στα 20 χρόνια από την κάθοδο.**

Ο γιος του Θήρα δεν ακολούθησε τον πατέρα του αλλά έμεινε στην Σπάρτη, και του βγήκε το όνομα Οιόλυκος, γιατί ο Θήρας σχολίασε την απόφασή του να μείνει λέγοντας ότι τον αφήνει «οἶν εν λύκοις», πρόβατο εν μέσω λύκων. Αλλά μάλλον επρόκειτο για Μονόλυκο (οἶος, μόνος), γιατί ο νέος άφησε την ισχυρή γενιά των Αιγιδών πίσω του, Αιγεύς ωνομάσθηκε από τον αρχηγέτη ο γιός του. **Πάντως το σχόλιο του Θήρα σημαίνει ωξυμμένη αντιπαλότητα μεταξύ Δωριέων και του Θηβαϊκού στελέχους στην Σπάρτη, και γενικώτερη αναταραχή στην πόλη μετά την εγκατάσταση των Δωριέων, μια ακαταστάλαχτη, ρευστή και ανήσυχη κατάσταση υπό συνθήκες ανεξοικείωτων γενών, φύλων, τάσεων και προτεραιοτήτων. Λειτουργούσε πάντως και υπέρ πάντα το συστατικό Δωρικό βίωμα του «τέλους».** -

Στο γένος των Αιγιδών εμφιλοχωρούσε αδυναμία να στεριώσουν γόνους. Από χρησμό ιδρύθηκε προς θεραπεία του προβλήματος ιερό στις Ερινύες του Λαΐου και του Οιδίποδος, γιατί ο Θήρας ήταν απόγονος εκείνων που είχαν υποφέρει από την απόκλιση εκ του γενετήσιου θεσμού, - ο Λαΐος είχε αρπάξει και βιάσει παρά την θέλησή του τον Χρύσιππο του Πέλοπα, ο δε γιος του Οιδίπους είχε σκοτώσει τον πατέρα του και συνέλθει με την μάνα του. - **Την σημαντική Θηβαϊκή παρουσία στην Σπάρτη απηχεί και το ότι το μόνο σπουδαίο δείγμα μεγάλης επικής ποίησης από Σπαρτιάτη του 8^{ου} αιώνα π.Χ. είναι η Οιδιποδεία του Κιναιθωνα, με αυτό ακριβώς το Θηβαϊκό θέμα, και με χαρακτηριστική Δωρική απόδοση του προβλήματος στον χόλο της Ήρας για τα παιδικά του Λαΐου, πρωτοδιδάξαντος κατὰ το ποίημα τον Δωρικό έρωτα ήδη στην Μυκηναϊκή εποχή. Σπάρτη και Θήβα ήσαν κορυφαίες στο σέμνωμα του έρωτα αυτού.** -

Δεύτερη βαρυσήμαντη Θηβαϊκή επικουρία στο ιστορικό πεδίο έγινε με τον Τιμόμαχο στον πόλεμο προς τους Αμυκλαείς Αχαιούς, διακηρυσσόμενη ες αεί στα Υακίνθια.

[Ηρόδοτος, IV, 145-9. – Δείτε την μελέτη μου «*Ονοματολογικά, Φυλετικά και Τοπολογικά της Τριφυλίας*», στην Τριφυλική Εστία, Τεύχος 21, 2015, σελ. 107-113. – Για την Οιδιποδεία του Κιναιθωνα, v. PEG pp. 17-20 Bernabé. – Την δεύτερη ουσιαστική βοήθεια προς την Σπάρτη από την Θήβα κατόπιν Δελφικού χρησμού με τους Αιγείδες, υμνεί ο Πίνδαρος, Ισθμιόνικος, VII, 12-15. Την αναφέρει και ο Αριστοτέλης στην *Λακεδαιμονίων Πολιτεία* Fr. 532 Rose. Το απόσπασμα προέρχεται από τα Σχόλια στο προμνημονευθέν χωρίο του Πινδάρου, Σχόλια στο 18a, b, III, pp. 263-4 Drachmann. – Λόγω των φθορών του κειμένου γράφω τα πάσχοντα μέρη διωρθωμένα:

οί Ηρακλείδαι ἔσχον παρὰ τοῦ θεοῦ χρησμόν συλλαβεῖν Αἰγείδαις, καὶ οὕτω τῆς Πελοποννήσου κρατήσιν. ἦσαν δὲ οὗτοι Φλεγραῖοι ἀνέκαθεν [φυλὴ ἐν Αἰγίνῃ]. {Φλεγραῖοι αναφέρεται στους Μινύες του Ορχομενού. Το αθετούμενο από εμένα στις αγκύλες είναι προσθήκη ύστερου αντιγραφέα παρασυρθέντος από την ομοιότητα Αιγείδες, Αίγινα. Δεν υπάρχει στο κύριο χειρόγραφο B (Vaticanus 1312)} οί δὲ δεξάμενοι κατὰ τὸ Πυθικὸν χρηστήριον, τῆς ἐλπίδος οὐκ ἐκπεσόντες, κρατήσαντες δὲ τῆς Πελοποννήσου μετωκισαν εἰς Θήβας τοὺς Αἰγείδας. (ἔνιοι δὲ φασιν Αἰγείδας [Αἰγινήτας] Θηβαίους τὸ ἀνέκαθεν εἶναι). {Από τον Ορχομενό τους εγκατέστησαν οι Ηρακλείδες σε ανταμοιβή στην εχθρική Θήβα, για αυτό το αναφέρει, - αλλά άλλοι, και η κύρια λόγια γραμμή θεωρούσαν ότι οι Αιγείδες ἦσαν ἀνέκαθεν Θηβαῖοι, ὄντες Καδμεῖοι. Γι αυτό η παρενθετική πρόταση. Το Αἰγινήτας εκεί οφείλεται στο ίδιο λάθος που επεσήμανα. Και το κείμενο των Σχολίων συνεχίζει μετά την παρενθετική επεξήγηση} ἔνιοι δὲ Αἰγείδας φυλὴν ἐν Θήβῃ, ἀφ' ἧς σύμμαχοι ἐπὶ τὴν Λακεδαίμονα ἦλθον καὶ ἐκράτησαν. κτλ.

Η τάση των Σχολίων αυτών είναι να συνάψουν τους Αιγείδες με τους Μινύες στην πρώιμη μετακαθοδική ιστορία της Σπάρτης. Αλλά είναι χωριστές οντότητες με βάση και σχέση την Βοιωτία και αναφορὰ στον πρωταρχικό ρόλο των Θηβών κατά την κυρίως Ελληνική ιστορία, σε αντίθεση προς τους εναλλασσόμενους ρόλους κατά την Μυκηναϊκή.

Η προβολή του παλαιού κειμηλίου, του χάλκινου θώρακα του Τιμόμαχου στα Υακίνθια των Αμυκλών, υπογραμμίζει την σημασία της βοήθειας και το κύρος των Αιγείδων στην Σπάρτη. Ο θώραξ απεικαλείτο το «Θηβαίου όπλον

εκάλουν» (σωστά διορθώνει ο Wilamowitz από το χειρογραφικό «Θηβαίοι όπλον εκάλουν»)].

[Η ομοιότητα της περιγραφής της τυχαίας συνάντησης των Ηρακλειδών προς τους εορτάζοντες Αιγίδες των Θηβών στον Έφορο προκειμένου περί της πρώτης επικουρίας κατά την Κάθοδο και στον Αριστοτέλη προκειμένου περί της μεταγενέστερης δεύτερης στον πόλεμο προς τους Αχαιούς των Αμυκλών, δεν χρειάζεται να οδηγήσει σε αποφεύξιμους διανοητικούς πονοκέφαλους μήπως είναι μια διπλή αναφορά στο ίδιο γεγονός και σε ποιο από τα δυο. - Η δεύτερη παρέμβαση είναι τεκμηριωμένη με το όπλο του Θηβαίου στα Υακίνθια. Για την πρώτη αρκεί και μόνο ο ρόλος του Θήρα στην πρώτη ιστορία της Δωρικής Σπάρτης. - **Τις πολλαπλές και στενές σχέσεις Σπάρτης και Θηβών στην πρώιμη ιστορία του Ελληνισμού έχω αλλού αναλύσει. Πηγάζουν από την Απολλώνια συνάφεια ήδη από την εποχή της μητροπολιτικής Δωρικής κατοίκησης.**

Υπάρχει ένα πολυδύναμο τόξο Απόλλωνος από την Πίνδο και την Δωδώνη στο Θέρμο και τους Κουρήτες της Αιτωλίας και Ακαρνανίας, στους Δελφούς και την Δωρίδα, στην πολυαπολλώνια και βαθυαπολλώνια Βοιωτία, μέχρι τους Κουρήτες της Εύβοιας, και εκείθεν στην περιοχή του βορειοανατολικού Αιγαίου και την Τρωάδα. Από αυτό το τόξο τινάχθηκε το βέλος της Δωρικής Καθόδου στην Πελοπόννησο που άρχισε την ανακτορεία του Απόλλωνος στον Ελληνισμό και την ολύμπια φάση της θρησκευτικότητάς του.].

Εξ αρχής τίθεται οξύ το πρόβλημα της μοναδικής ιδιαιτερότητας διπλής βασιλείας στην Σπάρτη.

Ο Θήρας κυβερνούσε επιτροπεύων ως μόνος άρχων. Και οι Σπαρτιάτες αρχικά ζητούν μονοβασιλεία όπως οι λοιποί Δωριείς σε Μεσσήνη και Άργος. Κατά την Λακεδαιμόνια μάλιστα παράδοση το αίνιγμα γίνεται σκοτεινότερο, αφού ο Αριστόδημος ωδήγησε τους μέλλοντας Σπαρτιάτες στην Λακεδαιμόνα και έζησε ως άρχων βασιλεύς εκεί μέχρι την γέννηση των γιών του. Το ότι ήσαν δίδυμοι, και πανομοιότυποι, και το ότι αρνήθηκε η μάνα τους να αποκαλύψει ποιο βγήκε πρώτο στο φως, δεν αρκούν για να εξηγήσουν τέτοια κολοσσιαίας

σημασίας ιδιαιτερότητα όπως είναι η διπλή και ισόμοιρος ηγεσία. Άλλωστε όταν τέθηκε το πρόβλημα μιας τιμητικής προτεραιότητας στον πρωτογεννηθέντα, εύκολα βρέθηκε η λύση. Παρατήρησαν (κατόπιν συμβουλής από πολυμήχανο Μεσσήνιο) αν από τα δυο παιδιά η μητέρα τους θηλάζει και πλένει πρώτο το ίδιο ή αν η ακολουθία είναι τυχαία. Στην δεύτερη περίπτωση ούτε η ίδια θα ήξερε ποιο βγήκε πρώτο, στην πρώτη θα καταλάβαιναν ποιο ήταν το πρώτο και δεν τους το έλεγε. **Διαπίστωσαν ότι η σειρά ήταν πάντα η ίδια και έτσι γνώρισαν τον πρωτότοκο από τους δίδυμους. Δεν τον έκαναν όμως βασιλέα όπως ήταν το κανονικό και καθολικό και συνηθισμένο κατά την τάξη του χρόνου.**

Δελφικός χρησμός είχε διατάξει «αμφότερα τα παιδιά ηγήσασθαι βασιλέας, τιμάν δε μάλλον τον γεραιότερον». (Oracle No. 157 Parke – Wormell; cf. Παυσανίας, III, 1, 5).

Η κύρωση αυτή του Απόλλωνα σημαίνει την αδιαφορία για τον πυλώνα της μέριμνας του χρόνου κατά το πεδίο των δομών εξουσίας και ηγεμονίας για ζωτικούς χώρους ασφάλειας. Οι δυο βασιλείς ήσαν καθ' όλη την ιστορία της Σπάρτης σε μόνιμη διαφωνία, ανταγωνισμό και αντιπαράθεση, όχι σπάνια σε ακραία εχθρότητα, όχι μόνο για προσωπικούς λόγους αλλά με μόνιμη εμπλοκή διαφορετικών πολιτικών και στρατηγικών. Οι αρχαίοι παρατηρούν το φαινόμενο και επισημαίνουν ότι η αντιμαχία δεν ήταν το μη προσδοκώμενο, ή έστω το ανεπιθύμητο αποτέλεσμα μιας απρόσεκτης επιλογής, αλλά ακριβώς ο λόγος της πολιτειακής αυτής επιλογής. Η παράδοση διεκήρυσσε με ευχαρίστηση ότι η έξαλλη πολλές φορές και επιδιωκόμενη αντιπαράβολή είχε ξεκινήσει από τα πρώτα δίδυμα που διαγκωνιζόντουσαν και μέσα στην κοιλιά της μάνας τους. Ήταν ζήτημα αρχής για την Σπάρτη η καλλιέργεια της αντιζηλίας στο πνεύμα της Ησιόδειας αγαθής έριδος, κατά την αρχή της αγωνιστικής αριστείας. Ακομη και στο ύπατο αξίωμα της βασιλείας.

[Ηρόδοτος, VI, 52. - Χαρακτηριστικά: *τούτους* (τον Ευρυσθένη και τον Προκλή) *άνδρωθέντας αὐτούς τε ἀδελφεοὺς ἐόντας λέγουσι διαφόρους εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζόης ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελέειν.* (52, 8). - Ο Αριστοτέλης το διατυπώνει σκληρά για τους Σπαρτιάτες: *διόπερ ἐξέπεμπον συμπρεσβευτὰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ σωτηρίαν ἐνόμιζον τῇ πόλει εἶναι τὸ στασιάζειν τοὺς βασιλεῖς.* (Πολιτικά, B, 1271a24-6). - Και

προσεκτικά ο Πλούταρχος το αυτό: ... *ἔοικεν ὁ Λακωνικὸς νομοθέτης ὑπέκκαυμα τῆς ἀρετῆς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν πολιτείαν τὸ φιλόνικον καὶ φιλότιμον, αἰεὶ τινα γίνεσθαι τοῖς ἀγαθοῖς διαφορὰν καὶ ἄμιλλαν εἶναι πρὸς ἀλλήλους βουλόμενος· τὴν γὰρ ἀνθυπεΐκουσαν τῷ ἀνελέγκτῳ χάριν, ἀργὴν καὶ ἀνανταγώνιστον οὖσαν, οὐκ ὀρθῶς ὁμόνοιαν λέγεσθαι.* (Αγησίλαος, 5, 5-6). – Για συγκεκριμένο σκοπό, την ἄρση της ακραιᾶς διαφορᾶς μεταξύ των ἀδελφῶν Μακεδονικῶν βασιλόπαιδων, του Δημητρίου και του Περσέα, επιχειρηματολογεῖ ο βασιλεὺς πατὴρ Φίλιππος: *sociabilem consortionem inter binos Lacedaemoniorum reges, salutare per multa saecula ipsis patriaeque. Eandem civitatem, postquam mos sibi cuique rapiendi tyrannidem exortus sit, eversam.* (Livius, XL, 8, 8). Ο Μακεδὼν βασιλεὺς εἶναι ο τελευταῖος που μπορεῖ να καταλάβει τὴν Απολλώνιο πολιτεία. Ο Ρωμαῖος ιστορικός ξέρει το δυσπόστατο των υπάτων, και τὴν ετυμηγορία του Πολύβιου σχετικά με Σπάρτη και Ρώμη, ζεῖ δε τὴν προσπάθεια του Αυγούστου να θεμελιώσῃ τὴν αυτοκρατορία με συνεκτικὸ ιστό τὴν καθαρὴ κλασσικὴ ἀρμονία στο Απολλώνιο πνεῦμα ἀλλὰ με τὴν πρακτικὴ αποτελεσματικότητά τῆς Λατινικῆς *gravitas*. Μένει στο μέτρο και τὴν λάθος ὁμόνοια. -].

Οι δυο νέοι πρώτοι βασιλεῖς ἀκολουθοῦν τὴν φρόνιμη και ἐξυπνη πολιτικὴ του Θήρα, τὴν σοφὴ διαχείριση τῆς λογικῆς του χρόνου στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία.

Διαιροῦν τὸ πεδίο τῆς Δωρικῆς κυριαρχίας στὴν Λακωνία σε 6 μέρη και στήνουν ἓνα κέντρο-πόλη σε κάθε μια ἀπὸ αὐτές. Τὸ μοντέλο οργάνωσης παραμένει τὸ Μυκηναϊκὸ, με τους ἀρχοντες κάθε μερισμένης περιοχῆς και τὸν υπερέχοντα ἀνακτα στὸ πρωτεύον κέντρο. (Ἡ ἴδια λογικὴ, πιο αυστηρὴ και πιο συγκροτημένη, λειτουργεῖ και με τὸν βασιλέα των βασιλέων τῆς Αυτοκρατορίας). **Τὸ κάθε κέντρο εἶναι αὐτόνομο με δικὸ του βασιλέα, ὑπὸ τὴν γενικὴ ἐποπτεία τῆς πρωτεύουσας Σπάρτης και των βασιλέων τῆς.**

Ἡ Σπάρτη ἰδρύεται παρὰ τὴν Μυκηναϊκὴ του Μενελαΐου.

Στις Ἀμύκλες ἐξακολουθοῦν να παραμένουν οἱ Ἀχαιοί, κατὰ συμφωνία με τὸν Φιλόνομο σε ἀνταπόδοση τῆς προδοσίας του που βραχυκύκλωσε τὴν ἀντίδραση των Ἀχαιῶν και γηγενῶν στὴν εὐκόλη κατάρκτηση τῆς χώρας ἀπὸ τους Δωρεῖς. Ὅσοι Ἀχαιοί ἀπὸ τὸν μέσο ρου τοῦ Ευρώτα στο Λακεδαιμόνιο

κοίλο δε στέργουν την νέα κατάσταση μετοικούν στην εξ αυτών ονομασθείσα Αχαΐα της βόρειας Πελοποννήσου.

Στα υπόλοιπα κέντρα που ιδρύονται, και για την γρήγορη και ομαλή αύξηση και ανάπτυξή τους, συγκαταλέγουν στον πληθυσμό κάθε βουλούμενο από τους ντόπιους. Αιτία ο μικρός αριθμός των Δωριέων και η ανάγκη ομαλοποίησης των αποτελεσμάτων της κατάκτησης.

Ο Λας έγινε σταθμός πρόσβασης στην θάλασσα, γιατί είναι κοντά σε προφυλαγμένους κόλπους και φυσικά λιμάνια, έχει επικοινωνία με την Σπάρτη από τους πρόποδες και τα προβούνια του Ταϋγέτου, και αποφεύγεται ο κάτω ρους του Ευρώτα αφού το Έλος, το κανονικό ναυτικό κέντρο, είναι ακόμα στα χέρια των Αχαιών.

Στον άνω ρου του Ευρώτα, προς την Αρκαδία ιδρύεται η Αίγυς ως πολεμικό φρούριο ασφαλείας, εκεί που είναι η φυσική είσοδος προς την Λακωνική και την κοίλη Λακεδαιμόνα από την άλλη Πελοπόννησο – στο οροπέδιο της Μεγαλόπολης διασταυρωνόντουσαν οι δυο βασικοί λεωφόροι οδικοί άξονες Σπάρτης – Ολυμπίας (κατά μήκος του Ευρώτα και του Αλφειού), και Μεσσήνης – Άργους, Κορίνθου.

Στις Φαρές, παρά τον τάφο του Βαφειού, στο ύψωμα Παλαιοπύργι, τοποθετήθηκε για ασφάλεια, ως εις μεσόμφαλο φιάλη στο κέντρο της, το ταμείο, το αρχείο, οι καταγραφές και ο «θησαυρός» της Λακεδαιμόνος.

[Έφορος FrGrH 70F117. - Το έκτο κέντρο έχει εκπέσει από τα χειρόγραφα του Στράβωνα όπου μεταφέρεται η ανάλυση του Εφόρου. Ίσως να ήταν η Πελλάννα. Εκτός αν είναι εσφαλμένη η γραφή «έξ μέρη» και πρέπει να διαβάσουμε «πέντε μέρη». Η διόρθωση χειρογραφικά είναι εύκολη: αντί για Ε' από απροσεξία γράφτηκε F'].

Η πρακτική σοφία του όλου σχεδιασμού είναι αξιοπαρατήρητη. Προσαρμόζει το μοντέλο επιτυχών Μυκηναϊκών δομών στην νέα δημιουργηθείσα πραγματικότητα. Είναι ανάλογο φαινόμενο προς το εγχείρημα να οργανωθεί η νέα κατάσταση στο δυτικό τμήμα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, μετά την κατάρρευση της κεντρικής εξουσίας σε αυτό και την κάθοδο εκεί των Τευτονικών φύλων, με το παράδειγμα της παλαιάς Ρωμαϊκής ως Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους.

Απέτυχαν και οι δυο προσπάθειες παρά την σοφή πρακτική σύλληψη. Και στα δύο αντικρουστική δύναμη ήταν η νέα θρησκευτικότητα και το

συστατικό υπαρκτικό βίωμα του νέου πολιτισμικού λαού. Σε ιστορικό επίπεδο, το μαντείο των Δελφών και η Ρωμαϊκή εκκλησία ματαίωσαν το καίριο εγχείρημα. Με την ουσιώδη διαφορά ότι Απόλλων, Δελφοί και Δωρικό βίωμα ηχούσαν την ίδια αρμονία, ενώ Χριστός, Ρώμη και Γερμανικό βίωμα έπαιζαν διάφωνα. Και έτσι στον μεν κλασσικό Ελληνισμό ευοδώθηκε το στήσιμο του πολιτισμικού άξονα στην αρχετυπική πόλη Σπάρτη, ενώ στον Ευρωπαϊκό πολιτισμό η πολιτική λύση του εθνικού κράτους που βρέθηκε στην δυτική Ευρώπη και μάλιστα στην Γαλλία, δεν συνηχεί προς την Γερμανική πολιτιστική ταυτότητα της Ευρώπης.

[Συνεχίζεται]

25 Ιουνίου 2020